

УДК 378.126:373.3

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

кандидат педагогічних наук, доцент, Сироткіна Ж.Є.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, Ізмаїл

У статті обґрунтовується значущість інноваційних підходів у формуванні професійних умінь майбутнього вчителя музики, розкривається роль взаємодії різних видів мистецтва в означеному процесі. На підставі аналізу наукових досліджень, врахуванні сучасних тенденцій освіти, багатofункціональності педагогіки та мистецтва, багатокомпонентності музично-педагогічної діяльності пропонується система інноваційних форм і методів, спрямованих на удосконалення формування професійних умінь майбутнього вчителя музики з використанням взаємодії різних видів мистецтва. Акцентовується увага на необхідності розробки спеціальних інноваційних організаційно-методичних систем, методик, технологій із використанням взаємодії різних видів мистецтва.

Ключові слова: інноваційні методи, майбутній вчитель музики, професійні вміння, взаємодія різних видів мистецтва.

кандидат педагогических наук, доцент, Сироткина Ж.Е. Инновационные методы формирования профессиональных умений будущего учителя музыки / Измаильский государственный гуманитарный университет, Украина, Измаил

В статье обосновывается значимость инновационных подходов в формировании профессиональных умений будущего учителя музыки, раскрывается роль взаимодействия различных видов искусства в этом процессе. На основе анализа научных исследований, учёта современных тенденций образования, многофункциональности педагогики и искусства, многокомпонентности музыкально-педагогической деятельности предлагается система инновационных форм и методов, направленных на усовершенствование формирования профессиональных умений будущего учителя музыки с использованием взаимодействия различных видов искусства. Акцентируется внимание на необходимости разработки специальных инновационных организационно-методических систем, методик, технологий с использованием взаимодействия различных видов искусства.

Ключевые слова: инновационные методы, будущий учитель музыки, профессиональные умения, взаимодействие различных видов искусства.

Ph.D., Associate Professor, Sirotkina Zh.E. Innovative methods of formation of professional abilities of the future teacher of music / Izmail State Humanitarian University, Ukraine, Izmail

The article explains the importance of innovative approaches in the formation of professional abilities of future teachers of music, reveals the importance of interaction of various art forms in the process.

Based on the analysis of scientific researches, meet modern trends of education, the versatility of pedagogy and art, the multicomponent nature of the musical-pedagogical activity, a system of innovative forms and methods aimed at the improvement of the formation of professional skills of future teacher of music using the interaction of different types of art.

The attention is focused on the need to develop specific innovative organizational and methodological systems, methods, technologies using the interaction of different types of art.

Key words: innovative methods, future music teacher, professional skills, the interaction of different types of art.

Вступ. Нинішній етап оновлення суспільства, відродження духовної культури українського народу вимагає підвищення якості підготовки педагогічних працівників, формування їх професійних умінь. Адже саме вміння у поєднанні зі здібностями виступають якісним показником професіоналізму педагога, що є безпосередньою умовою розвитку особистості учня, успішності виховного процесу в цілому.

Підготовка професіонала, справжнього фахівця своєї справи має здійснюватися з використанням інноваційних технологій, методик, з використанням набутого вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Особливість діяльності вчителя музики (яка має багато вимірів і напрямів, характеризується багатоаспектністю і складністю, адже здійснюється у своєрідному інформаційно-мистецькому середовищі), вимагає застосування інноваційних методів щодо процесу формування його професійних умінь. З метою глибокого й ефективного поєднання інформаційної і творчої функцій навчання, вважаємо за доцільне використання взаємодії різних видів мистецтва у означеному процесі. Адже музика, образотворче мистецтво, література, хореографія є таким комплексом засобів художньої виразності, який пробуджує почуття прекрасного, дає свободу фантазії, активізує прояви інтуїції та ініціативи школярів, а мистецько-педагогічна діяльність є необхідною і важливою складовою вияву професійності вчителя музики.

Можливості взаємодії різних видів мистецтва у процесі формування професійних умінь майбутніх учителів досліджували Л. Арчажнікова, І. Гринчук, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Швець, Г. Шевченко, О. Щолокова, Б.

Юсов та інші. Вони розглядають взаємодію різних видів мистецтва саме як засіб удосконалення художньо-аналітичних, художньо-графічних, вокально-мовленнєвих, емпатійних та рефлексивних умінь, педагогічної та виконавської техніки, творчої уяви, фантазії вчителя.

Проблеми фахової підготовки вчителів на основі взаємодії різних видів мистецтва досліджувалися досить широко. Водночас, на практичній діяльності позначається відсутність системного використання взаємодії різних видів мистецтва безпосередньо спрямованої на формування професійних умінь майбутнього вчителя музики. Застосування взаємодії різних видів мистецтва відбувається у вигляді накопичення емоційно-чуттєвого і культурного досвіду, що створює передумови для повторення усталених стереотипів, стандартних форм мислення, не сприяє оволодінню вміннями інтерпретації художнього тексту, творенню оригінальних продуктів художньої діяльності.

Актуальність проблеми пояснюється перш за все тим, що особливості використання взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах не дістали ґрунтовного розкриття у наукових дослідженнях. Крім того, мають місце суперечності, пов'язані з:

- інноваційною перспективою взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи і неповним використанням її можливостей;

- необхідністю формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва і відсутністю відповідного методичного забезпечення.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня розробленість та пошук інноваційних підходів до процесу формування професійних умінь майбутнього вчителя музики визначили **мету** статті, яка реалізується у таких **завданнях**:

- обґрунтування значущості інноваційних підходів у формуванні професійних умінь майбутнього вчителя музики;

- виявлення інноваційної ролі взаємодії різних видів мистецтва у формуванні професійних умінь майбутнього вчителя музики;

- визначення інноваційних методів формування професійних умінь майбутнього вчителя музики із використанням взаємодії різних видів мистецтва.

Виклад основного матеріалу статті.

Одним із шляхів модернізації освіти України постає упровадження в навчальний процес вищого навчального закладу інноваційних педагогічних технологій і методів. Інновації (італ. *innovazione* – новизна, нововведення) – нові форми організації

діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті. Інноваційний процес в освіті – сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов.

Д. Мазоха та Н. Опанасенко зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлених тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції навчально-виховної діяльності. Особливу значущість має ця здатність за теперішньої постіндустріальної, інформаційної доби, яка потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення [2, с. 127].

Тому для підготовки студентів до професійної діяльності в майбутньому і використовуються *інноваційні методи* навчання.

Ці методи включають активні та інтерактивні форми й методи, що застосовуються у навчанні.

Активні передбачають діяльнісну позицію студента стосовно викладача і до тих, хто отримує освіту разом з ним.

Інтерактивні методи сприяють якісному засвоєнню нового матеріалу. До них належать:

- вправи, що носять творчий характер;
- групові завдання;
- освітні, рольові, ділові ігри, імітація;
- заняття-екскурсії;
- заняття-зустрічі з творчими людьми і фахівцями;
- заняття, спрямовані на творчий розвиток;
- заняття-вистави;
- створення фільмів, випуск газет;
- використання відеоматеріалів, інтернету, наочності;
- рішення складних питань і проблем за допомогою методів «дерево рішень», «мозковий штурм» тощо.

Проблема впровадження інноваційних технологій особливого значення набуває відносно майбутнього вчителя музики, майбутня професійна діяльність якого має відбуватися безпосередньо у своєрідному інформаційно-мистецькому середовищі.

Зрозуміло, що процес навчання таких фахівців характеризується складністю і багатоаспектністю. Ми поділяємо думку Г.Падалки, яка вважає за доцільне в процесі професійної підготовки майбутніх

учителів зважати на принцип наближення змісту художньої діяльності студентів до специфіки їх майбутньої професії, віддавати перевагу тим засобам художнього впливу, які найбільшою мірою сприяють розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії, комунікабельності [3, с. 59].

Проте, наші спостереження показали, що без вдосконалення змісту і форм навчальної діяльності студентів в процесі психолого-педагогічної та художньо-естетичної підготовки не можуть формуватися ті професійні якості, що є необхідними і достатніми для ефективної мистецько-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики.

Врахування багатофункціональності діяльності майбутнього вчителя музики дає підстави припустити, що саме взаємодія різних видів мистецтва може бути інноваційним фактором, щодо процесу формування професійних умінь.

Взаємодію різних видів мистецтва ми розуміємо як універсальний засіб педагогічного впливу, котрий за допомогою постійного перетворення художніх образів у різних просторово-часових вимірах забезпечує багатовимірний вплив на психіку особистості [5, с. 40-41].

До того ж нами було виявлено, що: 84,4% учителів вважають, що «застосування взаємодії різновидів мистецтва, безперечно, сприяє фаховому удосконаленню сучасного вчителя»; «застосування взаємодії різних видів мистецтва більше сприяє, ніж не сприяє» вважають 14% респондентів; «важко відповісти» – 1,6% учителів. Причому найбільш виразно цю тенденцію відбивають учителі зі стажем від 3-х до 10-ти років, тобто ті, що «увійшли» у професійне буття.

Також респонденти визначають, що застосування взаємодії різних видів мистецтва доцільно відносити до тих засобів, що сприяють удосконаленню навчання школярів. Цей факт свідчить, що серед учительської громади домінує судження: якщо на основному етапі професійного становлення фахівця забезпечити його якісну підготовку до використання взаємодії різних видів мистецтва, то цілком реальним стає процес оновлення вітчизняної школи.

Базуючись на результатах власного дослідження [5] пропонуємо систему інноваційних методів формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва, яка є ефективною в умовах колективної та індивідуальної навчальної діяльності під час вивчення дисциплін: «Дидактика», «Музичне виховання і основи хореографії з методикою викладання», «Образотворче мистецтво з методикою викладання», «Основи культури і техніки мовлення», «Основи педагогічної майстерності», «Основи формування професійних умінь майбутніх учителів музики

засобами взаємодії різних видів мистецтва» (спецкурс), «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»» (спецкурс), на заняттях науково-проблемної групи та під час проходження педагогічної практики.

Всі засоби педагогічного впливу розподіляються за групами вмінь, що формуються і поєднуються в середині кожної групи спільністю психолого-педагогічних процесів. Зокрема, для групи *гностичних* умінь передбачаються завдання з елементами дослідницької роботи, спрямовані на аналіз та узагальнення педагогічно-мистецького досвіду педагогів та проектування його на свою творчо-педагогічну діяльність; конструювання програм з мистецьких дисциплін з урахуванням спорідненості образно-емоційного строю інших видів мистецтва; участь у роботі науково-проблемної групи, що передбачала зустрічі з педагогами-митцями, обговорення наукових повідомлень студентів, обговорення тематики курсових та дипломних робіт тощо.

Для групи *емоційно-почуттєвих* умінь пропонуються вправи на мобілізацію емоційних зусиль щодо педагогічно-мистецької діяльності; моделювання педагогічних ситуацій спілкування з різними видами мистецтва, що розвивають позитивні емоції, несуть доброзичливість, гумор; педагогічні завдання на орієнтацію в емоційних реакціях партнера по педагогічно-мистецьких діях та ін.

Для групи *праксеологічних* умінь такі інноваційні засоби: вправи на розвиток контактної взаємодії; моделювання педагогічних ситуацій спілкування для відпрацювання елементів педагогічної техніки; написання сценаріїв педагогічних заходів із використанням взаємодії різних видів мистецтва; рольові ігри, мета яких моделювання процесу сприйняття інформації за допомогою різних видів мистецтва тощо.

Основні методи доцільно доповнювати специфічними прийомами: роздуми про музику (картину, танець тощо); «забігання вперед і повернення до вивченого» (Д.Кабалевський); «перспективи і ретроспективи в процесі навчання»; «музичні (мистецькі) узагальнення», «емоційна драматургія» (Е.Абдуллін), «створення художнього контрасту» (Л.Горюнова), «створення художньо-образних колекцій» (Г.Падалка), «переінтонування» (М.Красильникова) та ін.

У межах спецкурсу «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»» пропонується система інноваційних форм і методів: моделювання ситуацій; музичні вистави; виступи з лекціями-концертами; лабораторні заняття на базі школи; розв'язання педагогічних задач; прогнозування результатів педагогічно-мистецької діяльності; імпровізація «фізичних дій»; варіативність вражень і почуттів; метод композиції кольорів; міжпочуттєвих асоціацій; порівняння конкретних образів і абстрактно-фантастичних персоніфікацій.

Під час педагогічної практики студентам пропонується самостійно розв'язувати певні педагогічні ситуації, виконувати творчі завдання із використанням взаємодії різних видів мистецтва, вдосконалюючи свої професійні вміння.

Також пропонуємо інноваційні форми й методи, які передбачають проблемне викладання навчального матеріалу; створення проблемних ситуацій, проведення проблемних бесід, дискусій, діалогів; використання навчальних, ділових ігор; синхронічні та діахронічні методи.

Вважаємо, що така організація навчально-виховного процесу сприятиме підвищенню рівня професійного самоусвідомлення студентів як здатності до самовиховання; систематизації теоретичних знань, необхідних для свідомого оволодіння вміннями; актуалізації потреби у застосуванні у професійній діяльності взаємодії різних видів мистецтва.

Висновки. Отже, професійні вміння майбутнього вчителя музики є якісним показником підготовки його до фахової діяльності. Високий рівень сформованості професійних умінь характеризує здатність фахівця до педагогічно-мистецької діяльності, що визначається обсягом та змістом загальноінтелектуальних, психолого-педагогічних, методичних та спеціальних знань, сформованістю відповідних навичок та можливістю їхнього свідомого творчого використання у мінливих умовах навчально-виховного процесу.

Формування професійних умінь майбутнього вчителя музики засобами взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу потребує встановлення відповідності з окремими дисциплінами, добору змісту дисциплін, розроблення системи контролю за їх формуванням. Це, безумовно, потребує змін у процесі навчання – розробки спеціальних інноваційних організаційно-методичних систем, методик, технологій із використанням взаємодії різних видів мистецтва.

Література:

1. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале междисциплинарной рефлексии // Сов. Педагогика, 1989. – №3. – С. 129-133.
2. Мазоха Д.С., Н.І. Опанасенко Н.І. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 231 с.
3. Падалка Г.М. Естетична культура майбутніх учителів та умови її формування// Вища і середня педагогічна освіта: Республ. наук.-метод. збірник. – К., 1991. – Вип. 15. – С. 56-62.

4. Синенко В.Я. Профессионализм учителя // Педагогика. – 1999. - №5. – С. 45-52.

5. Сироткіна Ж.Є. Формування професійних умінь майбутніх учителів початкових класів засобами взаємодії різних видів мистецтва: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04/ ІДГУ – К, 2006. – 196 с.

References:

1. Kolesnikova I.A. *Pedagogicheskaya realnost v zerkale mezhdistsiplinarnoy refleksii* // Sov. Pedagogika, 1989. – №3. – S. 129-133.

2. Mazokha D.S., N.I. Opanasenko N.I. *Pedagoghika: Navchalnyj posibnyk dlja studentiv vyshhykh navchalnykh zakladiv*. – Kyjiv: Centr navchalnoji literatury, 2005. – 231 s.

3. Padalka Gh.M. *Estetychna kuljtura majbutnikh uchyteliv ta umovy jiji formuvannja*// Vyshha i serednja pedagoghichna osvita: Respubl. nauk.-metod. zbirnyk. – K., 1991. – Vyp. 15. – S. 56-62.

4. Sinenko V.Ya. *Professionalizm uchitelya* // Pedagogika. – 1999. - №5. – S. 45-52.

5. Syrotkina Zh.Ye. *Formuvannia profesiinykh umin maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy vzaiemodii riznykh vydiv mystetstva*: Dys... kand. ped. nauk: 13.00.04. – K., 2006.